

Медиацията – ефективен механизъм за извънсъдебно решаване на споровете

Медиацията е лесен и достъпен способ за постигане на взаимно изгодно споразумение, в рамките на съдебно производство или извън него. Ръководи се от трето неутрално лице – медиатор, имащ за цел да подпомага спорещите страни за постигане на оптималното решение на спорните въпроси. Медиатор е трето безпристрастно, неутрално и независимо лице, специално обучено да подпомага страните и ръководи процедурата по медиация.

Същността на медиацията се крие в нейния доброволен характер и от факта, че страните сами опитват да стигнат до споразумение. Доброволността на участието на страните в медиацията е основен принцип в медиацията. Медиацията прави правосъдната система по-ефективна, включително и от икономическа гледна точка. Използването на медиацията не следва да бъде пречка, а средство съдиите и съдилищата да запазят върховната си власт в дейността по правораздаването. След приключване на медиационното производство, независимо дали е постигнато споразумение или не, е възможно пораждаването на нови спорове и възраждането на стари. Възможно е и някоя от страните или и двете заедно да пожелаят да променят съществуващото споразумение, поради промяна на обстоятелства. В този случай удачна алтернатива е връщането към медиация, разбира се, при спазване принципа на доброволността. Медиацията предлага на страните по спора не само бъдещ план за действие относно съществуващия помежду им конфликт, но и по-силно чувство на удовлетвореност, поради спецификата на самия процес. Тя подпомага страните в удовлетворяването на собствените им основни нужди. Важна цел на медиацията е да даде на страните възможност да решават своя собствен конфликт и то по начин, удовлетворяващ и двете страни. Така страните получават една по-активна и по-градивна роля.. Друг важен принцип при медиацията е справедливостта. Справедливостта може да се разглежда в тесен и широк смисъл.. Тя може да се използва за запълване на празноти в нормативната уредба. Справедливостта представлява неделима част от закона и се прилага от съдилищата като такава, но в определени ограничени граници.

Медиацията се провежда съгласно определени принципи, които я отличават от други процедури. Тези принципи отразяват нейните най-съществени елементи и са общи за всички:

- Доброволност;
- Безпристрастност;
- Поверителност;
- Еднакъв достъп до медиация;

Гъвкавост.

Доброволността е най-важният принцип. Това означава, че страните напълно автономно и свободно решават дали да участват в медиацията и освен това разполагат с възможността във всеки един момент да се оттеглят от производството по медиация.

Друг важен принцип поверителността. Поверителността е ключова за успеха на медиацията. Това е така, тъй като поверителният характер на производството по медиация е гаранция за искреността на страните по спора и за вероятността информацията, обменена по време на процедурата.. Това изискване за поверителност важи за медиатора, както и за всички други лица, взели участие в производството по постигане на извънсъдебно решаване на спора.

Поверителността налага всяка информация, обменена между страните по време на извънсъдебната процедура да не се допуска като доказателство при бъдещо разглеждане на спора от съд. Разбира се възможно е страните по спора да решат цялата или част от процедурата и обменената по време на нея информация да не бъде поверителна. Естествено е , че изискването за поверителност не следва да се спазва, ако закон налага това. Поверителността е изключително важна за медиатора, който няма право да споделя информацията с другата страна по спора, която е получил при двустранните дискусии, които може да води поотделно със спорещите страни. Обикновено при медиация страните се споразумяват, че няма да могат да се позовават в последващи съдебни производства на обсъжданията и преговорите, проведени по време на медиационната процедура. Тази конфиденциалност се нарича ”привилегия”.

СЪЩНОСТ НА МЕДИАЦИОННАТА ПРОЦЕДУРА
В производството по медиация открояваме следните фази:

1.Подготвителна

По време на подготвителната фаза на производството медиаторът извършва определени подготвителни действия, изучава основни факти, запознава се със съдебна практика, а така също и с практиката на извънсъдебни процедури.

2.Среща на медиатора със страните, които могат да бъдат индивидуални /предпочитани при наказателни дела/ или съвместни /предпочитани по граждански и търговски дела/.

По време на индивидуалните или съвместни срещи медиаторът и страните разговарят по процедурата. Проучват и уточняват предмета на делото. Не водят протокол и не правят електронен запис. Страните могат още тогава да приемат дадено фактическо обстоятелство за установено и без да представят безспорни доказателства за това. Не разпитват свидетели. Не ангажират писмени доказателства.

Установяват правилата, по които ще протече медиацията, което е първа задача на тази фаза и може би най-важната.

Формулират споразумението, като се вписват задълженията и сроковете за изпълнение. В тази фаза медиаторът може да генерира алтернативи, да предлага варианти за решения, но не следва да ги налага. Споразумението трябва да бъде постигнато доброволно от страните, те да бъдат неговите автори.

Медиаторът изпълнява ролята на катализатор за решаване на спорните въпроси, подпомагайки тяхното дефиниране, отстранявайки пречките за комуникация, изследвайки алтернативите и улеснявайки преговарящите да стигнат до споразумение. Производството по медиация е лишено от всякакви формалности. Единствената цел на тази процедура е постигане на споразумение за решаване на спора.

Споразумението трябва да бъде реалистично и изпълнимо. То следва да се закрепва в писмена форма и всяка страна получава копие, в някои случаи дори може да се даде срок някоя от страните да се оттегли от него. Медиацията е ценна дори и тогава, когато не се завърши със споразумение. Това е така, тъй като при медиацията страните споделят чувства, разказват истории, ангажирани са с разрешаването на проблема в неформална обстановка. Медиацията принадлежи на страните, тъй като те контролират процеса.

Важни предимства на медиацията в психологически план са:

Конфиденциалност;

Добросъвестност;

Ориентираност към бъдещето;

Надскачане на личните емоции и възприятия;

Отговор на индивидуалните изисквания и потребности.

Освен страните и медиатора в медиационния процес участват адвокати и други специалисти. За тези възможности медиаторът е длъжен да уведомява страните.

Не съществува изискване за продължителността на производството по медиация. Тя зависи от броя и характера на спорните въпроси и от тяхната сложност.

Целта на медиацията е да бъде кратка намеса в спора. Затова е важно страните и медиаторът да се споразумеят за предмета на медиацията/точно да определят спорните въпроси/ и броя на срещите които ще се проведат тяхната продължителност. По този начин медиацията няма да може да бъде използвана като средство за забавяне на бъдещ или висящ съдебен процес

3.Заклучителна фаза

Сключване на споразумение.

РАЗГЛЕЖДАНЕТО НА КОНКРЕТНИТЕ ДЕЛА ПО МЕДИАЦИЯ ПРОТИЧА ТАКА:

- При започване на медиацията медиаторът следва да получи адекватна картина на фактическите обстоятелства по делото. Тази информация е необходима, първо, за да се определи точно предметът на спора, с който ще се занимава медиацията, и второ, за да бъде подпомогнат медиаторът при оценката дали конкретното дело е подходящо за медиация.

- Медиацията следва да се извършва по безпристрастен начин. Това означава, че медиаторът не взема страна, а се стреми да помогне на страните да участват пълноценно в процеса на медиация и да извлекат полза от него. Медиацията се провежда съгласно определени принципи.

-безпристрастност – този принцип изисква медиаторът да не взема, нито да толерира позицията на една от страните за сметка на другата. Гледната точка на всяка страна трябва да бъде уважавана. Медиаторът има задължението да гарантира, че никоя страна не е поставена в по-неблагоприятно положение поради страх от физическа разправа или заплахата за убийство или телесна повреда. Той трябва да ръководи производството по такъв начин, че да поправи доколкото е възможно, всяка липса на равновесие в силите на страните. Медиаторът трябва да се стреми да предотврати каквото и да е манипулативно, застрашително или заплашително поведение на която и да е от страните. Противно на адвоката, който действа в интерес на една от страните и защитава нейната позиция, медиаторът не защитава ничия позиция или интерес. Медиаторът не трябва да е имал или професионални или лични отношения с която и да е от страните.

Неутралност – Изисква се медиаторът да не налага уреждане на спора или да напътства страните за постигане на конкретни споразумения. От страните при медиацията зависи да се споразумеят и да постигнат свое общо споразумение, а ролята на медиатора е да улеснява този процес. Страните могат да вземат решения, които те считат за удачни спрямо конкретните обстоятелства, в които се намират. Неутралността признава властта на страните да достигнат до свои собствени споразумения относно собствените си дела по начин, който ги устройва най-добре. Разбира се, при потвърждаване на споразумението при медиацията от съда или от друг компетентен орган следва да бъде оценено от гледна точка дали не противоречи на действащото законодателство и не нарушава законните интереси на някоя от страните.

Поверителност. Този принцип изисква медиацията да се провежда при закрити врати и обсъжданията, станали по време на нея, трябва да се разглеждат като поверителни. Това означава, че медиаторът не може да разкрива на никого каквато и да е информация, станала известна по време на производството.

Изключение от този принцип се допуска с изричното съгласие на всяка от страните или в хипотезите, предвидени в законодателството.

Поверителността е пречка медиаторът да бъде задължаван да прави официални доклади относно обсъжданията и предмета на медиацията. Конфиденциалност – При този принцип страните не следва да се позовават в последващи съдебни производства на обсъжданията и преговорите, проведени по време на медиацията. Привилегията принадлежи на двете страни заедно. Тя може да бъде пренебрегната и медиаторът да бъде задължен да свидетелства в дадено съдебно производство.

При медиацията принципно се приема, че за да може да се преодолеят пречките за постигане на спогодба е необходимо свободно и открито разкриване на гледните точки относно проблемите и причините за тях. Затова е много важно още от самото начало да бъдат разбрани границите на конфиденциалността. Затова още в началото на медиацията страните трябва да бъдат предупредени, че конфиденциалността не може да бъде абсолютна. Процедурата по медиация следва да се провежда така, че да компенсира всеки дисбаланс в силите на страните.

От юридическа гледна точка по принцип спогодбите, постигнати чрез медиация, имат задължителен характер, но за да имат изпълнителна сила е необходимо одобряване от съда/при висящ съдебен процес/, така и чрез нотариална заверка.

Производството по медиация приключва с подписването на извънсъдебната спогодба, която обаче не изключва възможността страните по спора да договорят спогодбата да бъде устна.

Фактическият състав и правните последици на спогодбата, постигната чрез медиация, включват следните характеристики:

Тя е двустранен възмезден договор, с който страните чрез една медиационна процедура при взаимни отстъпки достигат до решаване изцяло или отчасти на своя правен спор.

-двете страни взаимно се задължават да считат че правното положение между тях е такова, каквото е потвърдено спогодбата;

-те се задължават занапред да се въздържат от всякакво оспорване на постигнатото споразумение, така и неговото тълкуване и неговото изпълнение.

-договорящите страни се задължават да имат в бъдеще такова поведение, което напълно и точно да съответства на постигнатата спогодба;

-действителното правно положение се отклонява в съответствие с договореното между страните.

Постигнатото споразумение чрез медиация може да продължи своя правен живот като извънсъдебна спогодба. В тази форма, то ще бъде изпълнявано в зависимост от добрата воля на страните.

При хипотеза обаче, по подписите на главните страни в производството по медиация бъдат заверени от нотариус, тази извънсъдебна спогодба се

превръща в извънсъдебно основание, с което се гарантира нейното изпълнение, без да е необходим състезателен съдебен исков процес. Постигнатото чрез медиация споразумение може да бъде представено в съда по висящ процес със същия предмет като производството по медиация и след неговото одобряване от съда да придобие юридическата характеристика и да получи правни последици на съдебна спогодба. Актът, който издава съдът за одобряване на тази спогодба е охранителен, поради което не взема отношение по същината на спора, а само проверява дали постигната спогодба съответства на законите и добрите нрави. В този случай се спазва процедурата, предвидена в ГПК. След нейното приключване тази спогодба има значение на влязло в сила решение и се ползва със сила на присъдено нещо и с изпълнителна сила.

При постигнато споразумение в производството по медиация не бъде потвърдено от съда или ако страните не заверят своите подписи под него пред нотариус, в този случай постигната спогодба ще има значение на юридически факт, релевантен за разрешението чрез нея спор. При евентуален бъдещ съдебен процес, ако съдът намери, че извънсъдебната спогодба е валидна, той трябва да реши делото съобразно уговореното в нея, което значи, че следва да се зачете нейния материалноправен ефект. Постигната по медиация спогодба одобрена от съда не се превръща в съдебен акт, а запазва качеството си на договор. При това положение се откриват възможности да се обжалва по реда на ГПК, както и да се атакува чрез извънредните средства на влезли в сила решения. Важно е, че когато спогодбите се постигат чрез медиация се създава вероятността сложността и продължителността на последващите съдебни производства да бъдат намалени.

ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА МЕДИАТОРА

Медиаторът е трета неутрална страна в производството по медиация. Задачата на медиатора е да подпомага и ръководи страните в осъзнаването на собствените им слабости и потенциалните предимства на другия. Негово право и задължение е да откроява важните съставни елементи на спора, като поставя ударение върху по-доброто разбиране на личните интереси на страните в производството по медиация. Той има за задача да фокусира вниманието на страните по спора върху фактите и действията, които са от съществено значение за достигане на съгласие, както и върху последиците, които биха настъпили, ако те не се споразумеят по своя спор. През цялото време на производството по медиация медиаторът следва да полага грижи за намаляване и преодоляване на злобните взаимоотношения между спорещите и да ги предпазва от липсата на разбирателство и комуникация, като елиминира крайните позиции на преговарящите страни. Медиаторът не действа като адвокат на нито една от страните, не дава правни

съвети, не прави оценка на същността на проблематиката, не решава кой печели и кой губи.

Подходящият за медиатор трябва да бъде активен слушател, който без да се обвързва с възприятията на едната страна, следва целта да подпомогне спорещите в по-добро разбиране на позицията на другия и насочването им към творчески подходи в изграждането на споразумението. Правата и задълженията на медиатора се изчерпват преди всичко с: Определяне предмета на спора.

Намаляване на пречките в комуникацията между спорещите
Подпомагане на страните в оценяването на предложените варианти за споразумение

Правното положение на медиатора зависи от неговата роля, изразяваща се най-вече в помощта, която следва да оказва на страните в производството по медиация да преговарят взаимно и да постигнат свое собствено съвместно разрешаване на съществуващия между тях спор. От медиатора не се очаква да дава съвети на страните, особено юридически. Не влиза в задълженията на медиатора да повлиява на процеса на вземане на решение, нито пък да оказва натиск върху страните за постигане на конкретно споразумение. Медиаторът уважава гледната точка на всяка страна, има задължение да гарантира, че никоя страна не е поставена в неблагоприятно положение, да ръководи процедурата така, че да изравни доколкото е възможно неравенството в силите на страните.

Медиаторът не може да разкрива на никого каквато и да е информация, станала известна по време на производството, както и относно самото производство по медиация.

Медиаторът не може да свидетелства в дадено съдебно производство, освен ако страните от производството по медиация не се споразумеят за обратното, както и в случаите, когато съответното закона предвиди това. Прието да се прави разлика между юридически съвет и юридическа информация. Прието е медиаторът да предоставя юридическа информация, ако е поискана от страни и е било сметено за уместно. Това е така, тъй като предоставянето на информация съдържа елемент на поддържане на безпристрастно отношение към двете страни. Юридическата информация следва да се възприема като инструмент, но в нея не трябва да се включва съветване как да се използва.

Медиаторът може, ако счете за необходимо, да препоръча на страните да се обърнат за юридически съвет към адвокат. Медиаторите предлагат на страните при това положение да потърсят независима юридическа помощ преди подписването на каквото и да е юридически обвързващо споразумение.

Медиаторът поема само качеството на съветник по въпросите, свързани с постигането на споразумение по спора.